

การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพันนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน¹

THE LOCAL WISDOM MANAGEMENT RELATING THE CULTURAL ARTS OF ON BAN PUNNA'S GROUP PRODUCING NATURAL-DAY FABRIC FOR THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT, SAWANGDAENDIN DISTRICT, SAKON NAKHON PROVINCE

นางสาวรุจิรา พลแพงขวา², นางสาวสจี กุลธวัชวงศ์³, นางพรทิภา ชินภา⁴, นายเกียรติพร จันทโภาส⁵

MISS RUCHIRA PHOLPHAENGKWA, MISS SAJEE KULTAWATWONG, MRS. PUNTIPHA CHINNAPHA, MR. KIATTIPORN CHANTOPAS

รศ.ปรีชา รุทธโสธร⁶ ดร.นิตยา สุนทรสิริพงศ์⁷

ASSOC. PROF. PREECHA RUTHASOTHORN, DR. NITTAYA SUNTHONSIRIPHONG

นายธิตี เตชะไพโรจน์⁸, นางสาวนันทาภา เขาวงศ์ทอง⁹, นางพลอยไพลิน ต่อสหัสกุลเจริญ¹⁰

MR. THITI TECHAPAIRO, MISS. NANTAPA KAOWONGTHONG, MRS. PLOYPAILIN TORSAHAKULCHAROEN

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพันนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพันนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร 2) แนวทางอนุรักษ์การทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพันนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร ให้คงอยู่สืบไป

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้คำถามแบบกึ่งโครงสร้าง การพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ การศึกษาจากเอกสารวิชาการต่าง ๆ และการสนทนากลุ่มย่อยจากประชากรที่เกี่ยวข้อง จำนวน 80 คน ได้แก่ กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการสร้างข้อสรุปโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า 1) เมื่อนำกระบวนการจัดการความรู้ทั้ง 7 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การแสวงหาความรู้ (2) การสร้างความรู้ (3) การจัดเก็บและค้นคืนความรู้ (4) การถ่ายทอดความรู้และการใช้ประโยชน์ (5) การเข้าถึงความรู้ (6) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และ (7) การเรียนรู้ มาใช้ได้ออกให้เกิดผลคือ สามารถรวบรวมองค์ความรู้ด้านการทอผ้าย้อมสีธรรมชาติเพื่อเผยแพร่ให้กับผู้ที่สนใจ สามารถนำความรู้ไปใช้ได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น ตลอดจนสมาชิกมีความรู้ ความชำนาญและเกิดทักษะในการพัฒนาทอผ้าย้อมสีธรรมชาติมากขึ้น 2) แนวทางในการอนุรักษ์การทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพันนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร ให้

¹ งานวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากวิทยาลัยสันตพล ประจำปีการศึกษา 2558

^{2,3,4,5} อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการทรัพยากรบุคคล คณะบริหารธุรกิจ วิทยาลัยสันตพล
Email : Ruchiranak@stu.ac.th

^{6,7} อาจารย์หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ วิทยาลัยสันตพล

^{8,9,10} อาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ วิทยาลัยสันตพล

คงอยู่สืบไปนั้น ควรเน้นการส่งเสริมกิจกรรมการเผยแพร่ผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพันนา กระตุ้นให้เกิดการประกวด หรือจัดนิทรรศการ โดยหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ และด้านการตลาด เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนหันมาเห็นความสำคัญของการสวมใส่ผ้าย้อมสีธรรมชาติให้มากขึ้น ตลอดจนปลูกฝังให้เยาวชนรุ่นใหม่ได้ตระหนักถึงการเข้ามามีส่วนร่วมในการสืบสาน อนุรักษ์การทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ และมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน

คำสำคัญ : การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น, แนวทางอนุรักษ์การทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ, ผ้าย้อมคราม

ABSTRACT

The research of the local wisdom management retailing the cultural arts of Ban Punna's group producing natural-dye fabric for the sustainable development, Sawangdaendin District, Sakon Nakhon Province aim to 1) local wisdom management of Ban Punna's group producing natural-dye fabric, Sawangdaendin District, Sakon Nakhon Province. 2) How to conserve the cultural arts of Ban Punna's natural-dye fabric for the sustainable, Sawangdaendin District, Sakon Nakhon Province.

This research used quality analysis method by collecting data from in-depth interview, the questions using semi-structured interview, informal interview, using from many papers and focus group. The sample size is 80 samples including knowledgeable group, practical group and general information group from people in Ban Punna. Analysis data using create the summary from content analysis.

The research found that 1) When using 7 steps of knowledge management process that compose of (1) knowledge acquisition (2) knowledge creation (3) knowledge organization (4) knowledge codification and refinement (5) knowledge access (6) knowledge sharing and (7) learning to become the result that is the group can collect local wisdom knowledge in natural-dye fabric for publish for those who are interested, easy and fast to use this knowledge, the members of group have more wisdom knowledge, expertise and skill in developing of natural-dye fabric. 2) the way how to conserve the cultural arts of Ban Punna's natural-dye fabric for the sustainable, Sawangdaendin District, Sakon Nakhon Province should emphasis on the activities that can publish of Ban Punna's natural-dye fabric; stimulus in providing natural-dye fabric contest or exhibition by supporting from government sector in budgeting and marketing for support the people foresee the important of wearing natural-dye fabric. For youth, they should establish to realize to participate in conserve the cultural arts of natural-dye fabric and proud in locality themselves.

Keywords : Local wisdom management, How to conserve the natural-dye fabric, Natural-dye fabric

บทนำ

จากอดีตถึงปัจจุบัน ชาวชนบทได้ใช้สติปัญญาของตนสั่งสมความรู้ เพื่อการดำรงชีวิตมาตลอด และมักถ่ายทอดสติปัญญาเหล่านั้น จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง จนกลายเป็นพื้นเพรากฐานของความรู้ของชาวบ้านที่เรียกกันว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น (สามารถ, 2536)

ดังนั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงถือเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาชีวิต และความอยู่รอดของบุคคล ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากภูมิปัญญาชาวบ้าน เกิดขึ้นจากความรู้ประสบการณ์ และแนวคิดที่ชุมชนได้มีการถ่ายทอดสืบสานต่อกันมา ด้วยคนไทยแต่โบราณมีภูมิปัญญาที่ฉลาด ล้ำลึก ในการประดิษฐ์คิดค้นและ สร้างสรรค์ภูมิปัญญาเพื่อใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยเฉพาะภูมิปัญญาด้านปัจจัยพื้นฐานแห่งการดำรงชีพ ที่ประกอบไปด้วยความสามารถในการแสวงหาอาหาร การปลูกสร้างบ้านเรือน การคิดค้นประดิษฐ์ สิ่งทอเพื่อการนุ่งห่ม และความรู้ในการบำบัดรักษาโรคภัยไข้เจ็บ ซึ่งช่วยให้สังคมไทยนับแต่อดีตสามารถดำรงอยู่ได้อย่างสงบสุข สืบจนถึงปัจจุบัน

ในปัจจุบัน การนำวิธีการจัดการความรู้ มาใช้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น มีความเกี่ยวข้องกับการรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสารมาพัฒนาให้เป็นระบบ โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการพัฒนาค้นหาความรู้ในการรวบรวม จัดเก็บ เพื่อให้ทุกคนในชุมชนสามารถเข้าถึงความรู้และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลให้ชุมชนมีความสามารถในการประกอบอาชีพ และมีวิถีชีวิตที่ดีงาม การจัดการความรู้ที่มาจาก “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” นับเป็นเรื่องที่ควรให้ความสำคัญ เพราะความรู้เหล่านี้เป็นความรู้ที่ได้มาจาก “การสังเกต” และ “ทดลอง” มาเป็นเวลานานจากผู้รู้ในชุมชน ผู้เฒ่า ผู้แก่ หรือปราชญ์ชาวบ้าน นอกจากนี้ความรู้ดังกล่าวยังแฝงวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณี และความเชื่อ ซึ่งความรู้เหล่านี้ควรส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือถ่ายทอดเพื่อไม่ให้สูญหายไป หากมีการจัดการความรู้ในเรื่อง

ของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ดี ภูมิปัญญาท้องถิ่นหลาย ๆ อย่างยังสามารถพัฒนาไปสู่ความรู้ที่มีคุณค่าต่อภาคส่วนอื่น ๆ อีกด้วยที่สุดในที่สุด

การทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพันนา (ผ้าย้อมคราม) เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลพันนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร ซึ่งสืบทอดมาจากบรรพบุรุษในท้องถิ่น ได้นำแนวคิด หลักการ และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีมาแต่โบราณในการคิดค้นผลิตภัณฑ์ โดยได้รวมกลุ่มกันของสตรีที่ต้องการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ได้จัดตั้งกลุ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2531 เนื่องจากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสว่างแดนดินเข้ามาส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แก่ชุมชน โดยแนะนำให้สตรีในหมู่บ้านรวมกลุ่มกันดำเนินกิจกรรม ด้านการทอผ้าที่ชาวบ้านมีความรู้ และทอผ้าไว้ใช้เองในครัวเรือนอยู่แล้ว เพียงแต่ต่างคนต่างทำ และไม่มุ่งหวังทางการตลาด ซึ่งขณะนั้น ชาวบ้านพันนาได้จัดตั้งกลุ่มขึ้นแต่ยังไม่มีกิจกรรมกลุ่มอย่างชัดเจน มีสมาชิกครั้งแรก 34 คน

ปัจจุบันท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นยุคของข้อมูลข่าวสาร ซึ่งมีการกระจายข่าวสารอย่างรวดเร็วด้วยสื่อต่าง ๆ ทำให้เกิดการผสมผสาน ซึมซับอารยธรรม และค่านิยมต่าง ๆ เข้ามาในวิถีชีวิตมากขึ้นอย่างไม่รู้ตัว โดยอาจลืมนึกถึงและวัฒนธรรมประเพณีของไทยที่ได้สั่งสมกันมา จากอดีต จนอาจถูกกลืน และอาจสูญหายไปหากขาดการอนุรักษ์ และสืบทอดของคนในชุมชน ประกอบกับการที่คณะผู้วิจัยได้เข้าไปสำรวจพื้นที่ชุมชน และสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องเบื้องต้นเกี่ยวกับการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพันนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร พบว่ากลุ่มเยาวชนหรือคนรุ่นใหม่ที่บ้านพันนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร ยังไม่ค่อยใส่ใจในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าว ดังนั้น คณะผู้วิจัย จึงเกิดความตระหนัก และมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพันนา เพื่อทำให้คนรุ่นหลังได้ตระหนักถึงคุณค่าของการเรียนรู้ การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และเกิดการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพันนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร ตลอดจน

การถ่ายทอดภูมิปัญญาดังกล่าวให้ลูกหลานสืบต่อกันไปโดย
รุ่นต่อรุ่นให้คงอยู่สืบไป

วิธีการดำเนินการวิจัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพินนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร
2. เพื่อศึกษาแนวทางอนุรักษ์การทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพินนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร ให้คงอยู่สืบไป

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพินนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน คณะผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร และแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาของ กลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพินนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร
2. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
5. กรอบแนวคิดขั้นตอนการศึกษา

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดขั้นตอนการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

คณะผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างเพื่อเป็นผู้ให้ข้อมูลในขั้นตอนการเก็บข้อมูล โดยประชากร ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้ ประกอบด้วย

1. กลุ่มผู้รู้ ได้แก่ ผู้อาวุโส หรือปราชญ์ชุมชน หรือผู้ประกอบอาชีพทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ มาแล้วไม่น้อยกว่า 10 ปี
2. กลุ่มผู้ปฏิบัติ ได้แก่ คณะกรรมการบริหารกลุ่มทอผ้าบ้านพินนา และสมาชิกกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพินนา หมู่ 1 อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร
3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล และนักพัฒนาชุมชน

กลุ่มตัวอย่าง (Sampling)

เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ คณะผู้วิจัยจึงกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มผู้รู้ คือ มีการคัดเลือกตัวอย่างจากกลุ่มผู้รู้เพื่อศึกษากระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพินนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร โดยใช้วิธีสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) และวิธีสโนว์บอล (Snowball Sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูล ตามลักษณะของข้อมูลที่ต้องการ ดังนี้

- ผู้อาวุโสหรือปราชญ์ชุมชน เพื่อศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการจัดการความรู้ และแนวทางในการอนุรักษ์การทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพินนาจำนวน 2 คน
- ผู้ประกอบอาชีพทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ มาแล้วไม่น้อยกว่า 10 ปี โดยการสืบทอดจากบรรพบุรุษ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการจัดการความรู้ และแนวทางในการอนุรักษ์การทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพินนา จำนวน 5 คน

2. กลุ่มผู้ปฏิบัติ คือ คณะกรรมการบริหารและสมาชิกกลุ่มทอผ้าบ้านพินนา ซึ่งสามารถ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ

กระบวนการจัดการความรู้ และแนวทางในการอนุรักษ์การ
ทอดผ้าธรรมชาติด้านพันนา

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป ใช้การสุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้หลักความน่าจะเป็น (Non Probability Sampling) โดยเลือกตัวอย่างแบบตามวัตถุประสงค์หรือแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคณะผู้วิจัยจะพิจารณาจากข้อจำกัด คือ บุคคลทั่วไปที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มทอดผ้าธรรมชาติด้านพันนา เช่น ผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล และนักพัฒนาชุมชน เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางในการอนุรักษ์การทอดผ้าธรรมชาติด้านพันนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนครให้คงอยู่สืบไป

ตารางที่ 1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่ม	สถานภาพกลุ่มเป้าหมาย	จำนวน (คน)
กลุ่มผู้รู้	1. ผู้อาวุโสหรือปราชญ์ชุมชน	2
	2. ผู้ประกอบอาชีพทอดผ้าธรรมชาติด้านพันนา ไม่น้อยกว่า 10 ปี	5
กลุ่มผู้ปฏิบัติ	1. คณะกรรมการบริหารกลุ่มทอดผ้าบ้านพันนา	10
	2. สมาชิกกลุ่มทอดผ้าบ้านพันนา หมู่ 1	60
กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป	1. ผู้ใหญ่บ้าน	1
	2. นายกองค์การบริหารส่วนตำบล	1
	3. นักพัฒนาชุมชน	1
รวม		80

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้คำถามแบบกึ่งโครงสร้าง (The semi-structured interview) ใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป

เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับ กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอดผ้าธรรมชาติด้านพันนา ตลอดจนข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์การทอดผ้าธรรมชาติด้านพันนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร เพื่อให้คงอยู่สืบไป

การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งมีการจัดการสนทนาเป็นกลุ่ม ตั้งแต่ 6-10 คน มีการกำหนดเนื้อหาในการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา รวมทั้งแนวทางการอนุรักษ์การทอดผ้าธรรมชาติด้านพันนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการตีความจากข้อมูลที่ได้ ตามกระบวนการวิเคราะห์เนื้อหาของข้อมูล (Content Analysis) รวมทั้งสร้างข้อสรุปในการวิจัยเป็นข้อความบรรยาย (Descriptive) เพื่อเชื่อมโยงกับแนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สรุปผล

การวิจัยเรื่อง “การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มทอดผ้าธรรมชาติด้านพันนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป

จากการศึกษาพบว่า สมาชิกกลุ่มทอดผ้าธรรมชาติด้านพันนา ตำบลพันนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 50-59 ปี สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพการทอดผ้าธรรมชาติด้านพันนาเป็นอาชีพเสริม โดยส่วนใหญ่ได้รับความรู้ และเทคนิคในการทอดผ้าจากพ่อแม่หรือบรรพบุรุษ รายได้ต่อเดือนจากการทอดผ้าธรรมชาติด้านพันนาอยู่ระหว่าง 5,001-10,000 บาท ประสบการณ์ในการทอดผ้าธรรมชาติด้านพันนาเฉลี่ย 13 ปี

กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพินนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร

คณะผู้วิจัยได้ศึกษากระบวนการจัดการความรู้การทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพินนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) การสังเกต และการสัมภาษณ์ กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป ซึ่งครอบคลุมกระบวนการจัดการความรู้ 7 ประเด็น ได้แก่ การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การจัดเก็บและค้นคืนความรู้ การถ่ายทอดความรู้และการใช้ประโยชน์ การเข้าถึงความรู้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และการเรียนรู้ โดยการศึกษาแต่ละประเด็นมีรายละเอียดดังนี้

1. การแสวงหาความรู้ (Knowledge Acquisition)

วิธีการแสวงหาความรู้ของกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพินนา เป็นลักษณะผสมผสานจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก ได้แก่การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิก และการเข้ารับการอบรม สัมมนา และศึกษาดูงาน โดยนางคำพูล สุราชวงศ์ ประธานคณะกรรมการบริหารกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพินนา หมู่ 1 อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร กล่าวถึงการแสวงหาความรู้จากสมาชิกในกลุ่มว่า กลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพินนามีการแสวงหาความรู้ร่วมกันของสมาชิกในกลุ่ม ช่วยกันศึกษารูปแบบผลิตภัณฑ์ ลวดลายของผ้าย้อมสีธรรมชาติอย่างต่อเนื่อง แต่ลวดลายที่ผู้บริโภคนิยมมากที่สุดจะเป็นลวดลายแบบดั้งเดิม ที่มีมาตั้งแต่โบราณ สืบทอดมาจากบรรพบุรุษรุ่นสู่รุ่น นอกจากนี้แล้วยังมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง

2. การสร้างความรู้ (Knowledge Creation)

การสร้างความรู้ พบว่า ความรู้ของกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพินนา เป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (Tacit Knowledge) ซึ่งสมาชิกจะมีความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษเป็นผู้สอน เกิดจากการสังเกตจดจำ และลงมือปฏิบัติ โดยในอดีตหากว่างเว้นจากการประกอบอาชีพหลัก ได้แก่การทำนา กลุ่มสตรีก็จะทอผ้าย้อม

สีธรรมชาติเพื่อใช้เองในครอบครัว ต่อมา เมื่อปี พ.ศ. 2531 ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐจัดตั้งกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพินนาโดยมีนางโสภา แสนมิตร เป็นประธานกลุ่มคนแรก และประธานกลุ่มในปัจจุบันคือนางคำพูล สุราชวงศ์ ซึ่งสมาชิกกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพินนา จะมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์และจัดทำผ้าย้อมสีธรรมชาติร่วมกันที่ศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนการทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพินนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร

3. การจัดเก็บและค้นคืนความรู้ (Knowledge Storage and Retrieval)

การจัดเก็บและค้นคืนความรู้ของกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพินนา มีการจัดเก็บความรู้โดยการจดจำผ่านบุคคล และการบันทึกประวัติความเป็นมา กระบวนการผลิตวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญา การกำหนดลายผ้า ไว้เป็นลายลักษณ์อักษรประกอบภาพถ่ายโดยละเอียดติดไว้ที่ศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนการทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพินนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร โดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ รวมถึงมีการเก็บตัวอย่างชิ้นงานไว้ให้สมาชิกนำมาดูเป็นแบบอย่างได้ โดยนางทองปาน รักษาแก้ว สมาชิกกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพินนากล่าวว่าการมีภาพถ่ายโดยละเอียดติดไว้ที่ศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนการทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพินนา เป็นการจัดเก็บและสร้างความสะดวกให้สมาชิกหรือผู้ที่ต้องการเรียนรู้เป็นอย่างมาก เนื่องจากสามารถเรียนรู้ได้ง่าย เข้าใจ และเห็นภาพชัดเจน

4. การถ่ายทอดความรู้และการใช้ประโยชน์ (Knowledge Transfer and Utilization)

กลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพินนามีการถ่ายทอดความรู้โดยอาศัยช่องทางของการสื่อสารด้วยการพบปะพูดคุย อธิบายถึงเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติให้กับผู้ที่สนใจ มีการปฏิบัติหรือสาธิตให้กับบุคคลภายนอกที่สนใจเข้ามาศึกษาดูงาน นอกจากนี้ประธานกลุ่ม และสมาชิกยังได้รับเชิญให้เป็นวิทยากรให้กับบุคคลภายนอก ตลอดจนการเข้าร่วมประชุมสัมมนา สำหรับการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการถ่ายทอดผ่านเว็บไซต์ต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่ให้กับผู้ที่สนใจ สามารถนำความรู้ไปใช้ได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น โดยนางโสภา

แสนมิตร อดีตประธานกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ บ้านพินนา กล่าวว่า ในปัจจุบัน มีบุคคล ภายนอกเข้ามา ศึกษางาน ที่ศูนย์ฝักอาชีพชุมชนการทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ บ้านพินนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร อย่าง ต่อเนื่อง ซึ่งเป็นคนในพื้นที่อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัด สกลนคร และคนจังหวัดใกล้เคียง เช่น จังหวัดอุดรธานี จังหวัดหนองคาย และจังหวัดนครพนม เป็นต้น ซึ่งตนและ สมาชิกที่ประจำอยู่ที่ศูนย์ฝักอาชีพชุมชนการทอผ้าย้อมสี ธรรมชาติบ้านพินนา ยินดีถ่ายทอดความรู้ให้กับทุกคนที่ สนใจ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า บุคคลภายนอกส่วนใหญ่ที่สนใจ และเข้ามาสอบถาม เรียนรู้ข้อมูล เป็นกลุ่มวัยทำงานหรือ กลุ่มที่มีอายุประมาณ 40 ปี ขึ้นไป ส่วนเยาวชนรุ่นใหม่มี ค่อนข้างน้อย

5. การเข้าถึงความรู้ (Knowledge Access)

กลุ่ม ทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ บ้าน พิน น า มีการป้อนความรู้ (Push) เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม โดย แสดงไว้ที่ศูนย์ฝักอาชีพชุมชนการทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้าน พินนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร และเข้าร่วมเวที การแสดงสินค้าต่าง ๆ โดยนางกา แก้วกิ่ง รองประธานคณะกรรมการบริหารกลุ่มทอผ้าบ้านพินนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนครกล่าวว่า การเข้าร่วมเวทีการแสดงสินค้าต่าง ๆ ทำให้มีโอกาสได้เรียนรู้ และแลกเปลี่ยนความรู้ เกี่ยวกับ ผลิตภัณฑ์มากขึ้น

6. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing)

กลุ่ม ทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ บ้าน พิน น า มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ภายในกลุ่มอย่างไม่เป็น ทางการ โดยมีลักษณะแบ่งปันความรู้ในตัวบุคคลสู่บุคคล จากความสัมพันธ์อันดีในการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในกลุ่ม และชุมชน รวมถึงการแลกเปลี่ยนความรู้กับกลุ่มทอผ้าอื่น ๆ ที่เป็นเครือข่าย ทำให้สมาชิกมีความรู้ ความชำนาญ และเกิด ทักษะในการพัฒนาทอผ้าย้อมสีธรรมชาติมากขึ้น นางโสภา ชัยเพชร สมาชิกกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพินนา กล่าวถึงการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ว่า การพบปะพูดคุย กันเป็นประจำทุก ๆ วัน ทำให้สมาชิกในกลุ่มมีโอกาสได้ แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันทั้งในเรื่องการทอผ้าย้อมสี

ธรรมชาติ รวมถึงสมาชิกในกลุ่มได้สร้างความสัมพันธ์อันดี ระหว่างกัน เกิดความรัก ความสามัคคีกันภายในกลุ่ม

7. การเรียนรู้ (Learning)

เมื่อกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพินนา ได้รับความรู้ต่าง ๆ จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิก ในกลุ่ม ผู้อาวุโสหรือปราชญ์ชุมชน ตลอดจนจากการศึกษา ดูงาน อบรม สัมมนา และการได้รับเชิญไปเป็นวิทยากร โดย การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐแล้วก็จะนำความรู้ เหล่านั้นมาช่วยกันกลั่นกรองให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และบริบทของชุมชนและกลุ่ม แต่โดยส่วนใหญ่แล้ว กลุ่มทอ ผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพินนายังคงอนุรักษ์สืบทอดผ้าโบราณที่ สืบทอดมาอย่างยาวนาน และเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค

จากการศึกษากระบวนการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพินนา พบว่า เมื่อนำกระบวนการจัดการความรู้ทั้ง 7 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การแสวงหาความรู้ (2) การสร้างความรู้ (3) การจัดเก็บและ ค้นคืนความรู้ (4) การถ่ายทอดความรู้และการใช้ประโยชน์ (5) การเข้าถึงความรู้ (6) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และ (7) การเรียนรู้ พบว่าก่อให้เกิดผลดีคือ สามารถรวบรวมองค์ ความรู้ด้านการทอผ้าย้อมสีธรรมชาติเพื่อเผยแพร่ให้กับผู้ ที่ สนใจ สามารถนำความรู้ไปใช้ได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น ตลอดจน สมาชิกมีความรู้ ความชำนาญ และเกิดทักษะในการพัฒนา ทอผ้าย้อมสีธรรมชาติมากขึ้น

แนวทางในการอนุรักษ์การทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ บ้านพินนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร

จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างถึงแนวทางในการ อนุรักษ์การทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพินนา อำเภอสว่าง แดนดิน จังหวัดสกลนคร ให้คงอยู่สืบไปนั้น พบว่า ควรเน้นการส่งเสริมกิจกรรมการเผยแพร่ผ้าย้อมสีธรรมชาติ บ้านพินนา กระตุ้นให้เกิดการประกวด หรือการจัด นิทรรศการ โดยหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนด้าน งบประมาณ และด้านการตลาด เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนหัน มาเห็นความสำคัญของการสวมใส่ผ้าย้อมสีธรรมชาติให้มาก ขึ้น ตลอดจนปลูกฝังให้เยาวชนรุ่นใหม่ได้ตระหนักถึงการเข้า มามีส่วนร่วมในการสืบสาน อนุรักษ์การทอผ้าย้อมสี

ธรรมชาติ มีความร่วมมือกับโรงเรียนและสถาบันการศึกษาในพื้นที่ชุมชน ได้บรรจุเรื่องราวเกี่ยวกับการทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพันทนาไว้ในหลักสูตรหรือกิจกรรมให้นักเรียนนักศึกษาได้เรียนรู้ และมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน

อภิปรายผล

กระบวนการจัดการความรู้

จากการศึกษากระบวนการจัดการความรู้ทั้ง 7 ขั้นตอนของกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพันทนา พบว่า

1. การแสวงหาความรู้ (Knowledge Acquisition) พบว่า วิธีการแสวงหาความรู้ของกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพันทนา เป็นลักษณะผสมผสานจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก ได้แก่การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิก และการเข้ารับการอบรม สัมมนา และศึกษาดูงาน เนื่องจากสมาชิกในกลุ่มได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้าย้อมสีธรรมชาติจากบรรพบุรุษ จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง และหน่วยงานภาครัฐก็ตระหนักเห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพรรณนา จึงให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับศิริภรณ์ กุลจิตติวิรัช (2556) ศึกษาการจัดการความรู้การทอผ้าย้อมครามบ้านโนนสะอาด ตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม ผลการศึกษาพบว่าวิธีการแสวงหาความรู้ของกลุ่มทอผ้าย้อมครามบ้านโนนสะอาด เป็นลักษณะของการผสมผสาน มีการแสวงหาความรู้แบบผสมผสานทั้งจากภายในและภายนอกกลุ่ม มีการแสวงหาความรู้เองและมีหน่วยงานภาครัฐ เข้ามาสนับสนุนในการแสวงหาความรู้ด้านการผลิตและการทอผ้า โดยการส่งวิทยากรเข้ามาสอนการผลิต การเข้ารับการอบรม และศึกษาดูงาน

2. ด้านการสร้างความรู้ (Knowledge Creation) พบว่า ความรู้ของกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพันทนา เป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (Tacit Knowledge) ซึ่งสมาชิกจะมีความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษเป็นผู้สอน เกิดจากการสังเกต จดจำ และลงมือปฏิบัติ เนื่องจากในอดีตหลังจากประกอบอาชีพหลักคือเกษตรกรรม กลุ่มสตรีมีการรวมกลุ่มเพื่อทอผ้าย้อมสีธรรมชาติไว้ใช้เองในครัวเรือนโดย

ได้รับการถ่ายทอดความรู้มาจากบรรพบุรุษ สอดคล้องกับ สุวนิดา ศรีทาร์ัง (2556) ศึกษาแนวทางการศึกษาการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปการแกะสลักเทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า การจัดการความรู้ภูมิปัญญาด้านศิลปะ การแกะสลักเทียนพรรษา ส่วนใหญ่สืบทอดมาจาก บรรพบุรุษ

3. ด้านการจัดเก็บและค้นคืนความรู้ (Knowledge Storage and Retrieval) พบว่ามีการจัดเก็บความรู้โดยการจดจำผ่านบุคคล และการบันทึกประวัติความเป็นมา กระบวนการผลิต วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญา การกำหนดลายผ้า ไว้เป็นลายลักษณ์อักษรประกอบภาพถ่ายโดยละเอียดติดไว้ที่ศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนการทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพันทนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร รวมถึงมีการเก็บตัวอย่างชิ้นงานไว้ให้สมาชิกนำมาดูเป็นแบบอย่าง เนื่องจากการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลพันทนา ทำให้มีบุคคลภายนอกที่ต้องการเรียนรู้เข้ามาศึกษาดูงานด้านการทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ การจัดทำบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรประกอบภาพถ่ายโดยละเอียด ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ทำให้การจัดเก็บมีความสะดวก ละเอียด และชัดเจน สอดคล้องกับกนกพร ธิมพลี (2555) ศึกษาแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่าการจัดเก็บและค้นคืนความรู้ส่วนใหญ่จัดเก็บไว้ที่ตัวบุคคลเนื่องจากต้องใช้ทักษะ ความชำนาญ และการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนมีการบันทึกเกี่ยวกับกระบวนการผลิตไว้เป็นภาพถ่ายอย่างละเอียด

4. ด้านการถ่ายทอดความรู้และการใช้ประโยชน์ (Knowledge Transfer and Utilization) โดยอาศัยช่องทางของการสื่อสารด้วยการพบปะพูดคุย สาธิต ตลอดจนถ่ายทอดผ่านเว็บไซต์ต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่ให้กับผู้ที่สนใจสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ง่าย และรวดเร็วขึ้นเนื่องจากในยุคปัจจุบันหากมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ด้านการทอผ้าย้อมสีธรรมชาติย่อมทำให้เกิดการนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับอภิชาติ ใจอารีย์ (2557) ศึกษาแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปหน่อไม้ของชุมชนบ้านพุเตย

จังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่า การถ่ายทอดความรู้เป็นรูปแบบการถ่ายทอดระหว่างบุคคลเป็นหลัก โดยเฉพาะการถ่ายทอดภายในครัวเรือน ในลักษณะของการปฏิบัติให้ดู การสาธิตอย่างละเอียด แล้วให้ปฏิบัติตามภายใต้คำแนะนำ

5. การเข้าถึงความรู้ (Knowledge Access) มีการป้อนความรู้ (Push) เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม โดยแสดงไว้ที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลพันนา เนื่องจากชุมชนหรือบุคคลภายนอกที่สนใจสามารถเข้าถึงความรู้ได้อย่างรวดเร็วเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพรรณนา

6. มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing) ภายในกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการ โดยมีลักษณะแบ่งปันความรู้ในตัวบุคคลสู่บุคคล รวมถึงการแลกเปลี่ยนความรู้กับกลุ่มทอผ้าอื่น ๆ ที่เป็นเครือข่าย ทำให้สมาชิกมีความรู้ ความชำนาญ และเกิดทักษะในการพัฒนาทอผ้าย้อมสีธรรมชาติมากขึ้น เนื่องจากสมาชิกในกลุ่มมีการพบปะสนทนากันเป็นประจำทุกวัน ที่ศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนการทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพันนา เกิดความสัมพันธ์อันดีในการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในกลุ่มและชุมชน ทำให้เกิดการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับอภิชาติ ใจอารีย์ (2557) ศึกษาแบบแผนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปหน่อไม้ของชุมชนบ้านพุเตย จังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่า การแลกเปลี่ยนความรู้ส่วนใหญ่เป็นลักษณะไม่เป็นทางการของสมาชิกในชุมชน ส่วนการแลกเปลี่ยนอย่างเป็นทางการพบได้น้อยมาก

7. การเรียนรู้ (Learning) เมื่อกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพันนาได้รับความรู้ต่าง ๆ จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ผู้อาวุโสหรือปราชญ์ชุมชน ตลอดจนจากการศึกษาดูงาน อบรม สัมมนา และการได้รับเชิญไปเป็นวิทยากร โดยการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐแล้วก็จะนำความรู้เหล่านั้นมาช่วยกันกลั่นกรองให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและบริบทของชุมชนและกลุ่ม แต่โดยส่วนใหญ่แล้ว กลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพันนายังคงอนุรักษ์ลายผ้าโบราณที่สืบทอดมาอย่างยาวนาน และเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค

แนวทางในการอนุรักษ์การทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ

แนวทางในการอนุรักษ์การทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ บ้านพันนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร ควรเน้นการส่งเสริมกิจกรรมการเผยแพร่ผ้าย้อมสีธรรมชาติ บ้านพันนา กระตุ้นให้เกิดการประกวด หรือจัดนิทรรศการ โดยหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ และด้านการตลาด เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนหันมาเห็นความสำคัญของการสวมใส่ผ้าย้อมสีธรรมชาติให้มากขึ้น ตลอดจนปลูกฝังให้เยาวชนรุ่นใหม่ได้ตระหนักถึงการเข้ามามีส่วนร่วมในการสืบสาน อนุรักษ์การทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ และมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน

สอดคล้องกับ ประไพศรี รูปดี (2557) ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นงานหัตถกรรมการทอผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มสตรีบ้านม่วง หมู่ 2 ตำบลพรสวรรค์ อำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการอนุรักษ์และการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น เน้นการส่งเสริมกิจกรรม โดย อบต. และส่วนราชการอำเภอให้การสนับสนุนงบประมาณและด้านการตลาด

และสอดคล้องกับ สุวนิดา ศรีทาร์ัง (2556) ศึกษาการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปการแกะสลักเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการความรู้ในชุมชน ได้แก่ กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยการส่งเสริม สร้างเวที สร้างโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมต่าง ๆ ให้บ่อยขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. กลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพันนาควรมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ในเชิงรุกให้แก่เยาวชนรุ่นใหม่ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับเยาวชนรุ่นหลังได้ภาคภูมิใจ และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป

2. กลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพันทนาควรมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่หลากหลายมาใช้เผยแพร่ผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพันทนา และให้ผู้บริโภคได้เข้าถึงผลิตภัณฑ์หลากหลายช่องทาง

3. หน่วยงานภาครัฐควรให้การสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณในการส่งเสริมกิจกรรมการเผยแพร่ผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพันทนา ทั้งด้านส่งเสริมองค์ความรู้ งบประมาณ เทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านส่งเสริมการตลาด

ข้อเสนอในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยเรื่อง การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพันทนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการศึกษาเพียงแค่กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และแนวทางอนุรักษ์การทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพันทนา เท่านั้น ดังนั้น ในการศึกษารายละเอียดครั้งต่อไป ควรศึกษารายละเอียดอื่น ๆ เพิ่มเติมเพื่อสร้างโอกาสในการเพิ่มรายได้จากการผลิตผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพันทนาให้กับสมาชิกในกลุ่มเพิ่มมากขึ้น

2. ควรทำการศึกษาเครือข่ายกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มอื่น ๆ ในจังหวัดสกลนครและจังหวัดใกล้เคียงเพื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพันทนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร

เอกสารอ้างอิง

กนกพร นิมพลี. (2555). รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน ภูมิศึกษา วิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา. สถาบัน บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร. (2555). จิตวิญญาณแห่งผืนผ้า คุณค่าแห่งภูมิปัญญา ผ้าย้อมคราม สกลนคร. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร.

คำพูล สุราชวงศ์. (2555). **โอท็อปสู่สากล**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.google.co.th>. สืบค้นวันที่ 20 ธันวาคม 2558.

ประดิษฐ์ สมจันทร์ และคณะ. (2555). **แนวทางการพัฒนาระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ : กรณีศึกษากลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพันทนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร**. วิทยาลัยการอาชีพสว่างแดนดิน.

ประไพศรี รุบัติ. (2557). **แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น งานหัตถกรรมการทอผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มสตรีบ้านม่วง หมู่ 2 ตำบลพรสวรรค์ อำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี**. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

ศิริภรณ์ กุลจิตติวิรัช. (2556). **ศึกษาการจัดการความรู้การทอผ้าย้อมครามบ้านโดนสะอาด ตำบลนาจัว อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม**. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักงานไทยตำบลดอทคอม. (2558). **กลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพันทนา**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.thaitambon.com/tambon>. สืบค้นวันที่ 21 ธันวาคม 2558.

สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ. (2558). **ผ้าย้อมคราม สกลนคร “ผ้าคราม” ได้รับฉายาว่าเป็นราชาแห่งผ้าย้อมสีธรรมชาติ ด้วยคุณสมบัติสีน้ำเงินสดใส ซึ่งการย้อมมีความละเอียดอ่อน เป็นเทคนิคซับซ้อนสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.biogang.net/product_view. สืบค้นวันที่ 21 ธันวาคม 2558.

สุนิดา ศรีทาร์ง. (2556). **แนวทางการศึกษาการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปกรรมแกะสลักเทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี**. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อภิชาติ โจอารีย์. (2557). **รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นการแปรรูปหน่อไม้ของชุมชน**

บ้านพุเตย จังหวัดกาญจนบุรี.

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อุสา สุทธิสาคร. (2554). การเรียนรู้และการจัดการความรู้

ด้านวิสาหกิจชุมชนของชุมชนบ้านร่องก่อ ตำบล

โพธิ์ใหญ่ อำเภอดอนตาล จังหวัด

อุบลราชธานี. มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.